

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сербии Р. А. Правова культура – важливий фактор розбудови правової держави : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.12 / Р. А. Сербии. – К., 2003. – 185 с.
2. Нечипоренко Л. С. Класична педагогіка : [навч. посіб.] / Л. С. Нечипоренко, Я. В. Подоляк, В. Г. Паснюк. – Х. : Основа, 1998. – 419 с.
3. Дамаскин О. В. Правовое воспитание курсантов. Готовится приказ / О. В. Дамаскин, В. Р. Зюбин. – М. : Воениздат, 1990. – 64 с.
4. Касьяненко М. Д. Педагогіка співробітництва : [навч. посіб.] / М. Д. Касьяненко. – К. : Вища школа, 1993. – 320 с.
5. Вишневський О. М. Сучасне українське виховання. Педагогічні нариси / О. М. Вишневський. – Л. : Львів. обл. наук.-метод. ін-т освіти ; Львів. обл. пед. т-во ім. Г. Ващенко, 1996. – 238 с.
6. Легуша С. М. Сутність, функції і механізм правового виховання курсантів вищих навчальних закладів МВС України : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / С. М. Легуша ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2002. – 215 с.
7. Філософія правового виховання : [навч. посіб.] / [А. П. Гетьман, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін.] ; за ред. А. П. Гетьмана, О. Г. Данильяна. – Х. : Право, 2012. – 248 с.

УДК 340.15

**ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ
МАЛОРОСІЙСЬКОЇ КОЛЕГІЇ В ГЕТЬМАНЩИНІ (1722–1727 РР.)**

**HISTORICAL AND LEGAL PRINCIPLES OF OPERATION
AND LITTLE RUSSIAN COLLEGE IN HETMAN (1722–1727)**

Безрук Т.В.,
аспірант

*кафедри адміністративного, конституційного та міжнародного права
Маріупольського державного університету*

У статті розглянуто причини створення та наслідки діяльності Малоросійської колегії, а також основні положення імператорського указу від 16 травня 1722 р., що регламентував компетенцію цього органу. Виокремлено чотири етапи в діяльності Малоросійської колегії: 1) підготовчий, 2) створення й початок діяльності; 3) посилення владних повноважень; 4) ліквідація. Показано, що діяльність колегії була спрямована на обмеження автономії Козацько-гетьманської держави, збільшення надходжень до російської скарбниці.

Ключові слова: Малоросійська колегія, Петро I, колезька реформа, П. Полуботок, царські резиденти, імператорський указ від 16 травня 1722 р.

В статье рассмотрены причины создания и последствия деятельности Малороссийской коллегии, а также основные положения императорского указа от 16 мая 1722 г., регулировавшего компетенцию этого органа. Выделены четыре этапа в деятельности Малороссийской коллегии: 1) подготовительный; 2) создание и начало деятельности; 3) усиление властных полномочий; 4) ликвидация. Показано, что деятельность коллегии была направлена на ограничение автономии Казацко-гетманского государства, увеличение поступлений в российскую казну.

Ключевые слова: Малороссийская коллегия, Петр I, коллежская реформа, П. Полуботок, царские резиденты, императорский указ от 16 мая 1722 г.

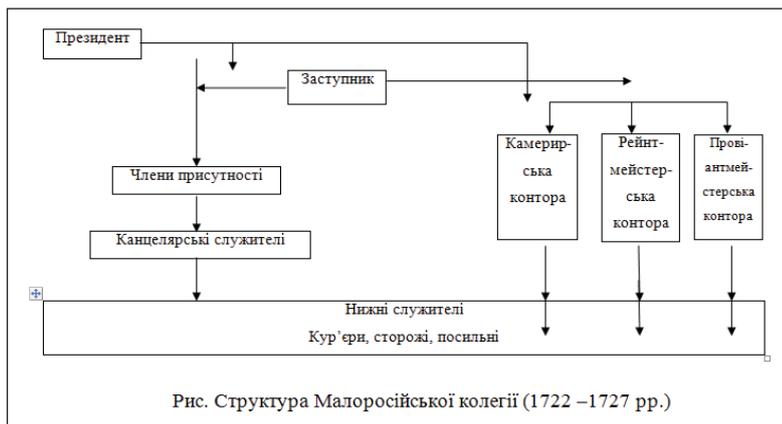
The article examines the causes of the founding and consequences of the activities of the Little Russian Collegium, and also the main points of the imperial decree of 16 May 1722, which regulated competence of that body. Author determined four stages of Little Russian Collegium's activity: 1) preparatory, 2) the creation and launch of operations; 3) accretion of power; 4) elimination. It has been shown that the activity of the Collegium was designed to limit the autonomy of the Cossack Hetman state, increase the revenues to the Russian treasury

Key words: Little Russian Collegium, Peter I, collegiate reform, P. Polubotok, royal residents, imperial decree of May 16, 1722.

Актуальність теми дослідження пов'язана з необхідністю звернення до історико-правового досвіду україно-російських взаємин, а також до історії державних установ, що в різні часи функціонували на українських землях. Вивчення доби Козацько-гетьманської держави дозволяє об'єктивно оцінити сучасні намагання Росії розхитати українську державність. Цей історико-правовий досвід дозволяє виробити ефективні засоби протидії імперським амбіціям «північного сусіда» й дозволить уникнути помилок, що призвели до інкорпорації Гетьманщини. При цьому особливу увагу необхідно приділити діяльності Малоросійської колегії (далі – МК), яка

фактично стала органом державної влади Козацько-гетьманської держави із судовими та фіскальними повноваженнями. Створення Малоросійської колегії мало стати дієвим інструментом реалізації інкорпоративних задумів Російської держави щодо Гетьманщини. Із цієї причини питання, пов'язані зі створенням, організацією діяльності Малоросійської колегії, потребують своєї розробки.

Аналіз публікацій виявив низку особливостей наявного масиву матеріалу. По-перше, у більшості досліджень, виконаних істориками, розглядалися лише окремі аспекти діяльності Малоросійської колегії. По-друге, дослідження російських фахівців у бага-



тьох випадках мають тенденційний і необ'єктивний характер. Основним завданням таких робіт було правове обґрунтування претензій російської держави на «возз'єднання», а фактично приєднання українських земель до імперії. Третьою особливістю наявної літератури є невелика кількість розробок вчених-юристів, що стосуються діяльності Малоросійської колегії. Фрагментарно це питання розглядалося в дослідженнях істориків права М. Слабченка, М. Василенка, А. Ткача, В. Кульчицького, І. Бойка, П. Музиченка, А. Козаченка, В. Пруса, українських істориків О. Лазаревського, О. Єфименко, І. Джиджори, В. Смолія, В. Горобця, російських істориків Т. Таїрової-Яковлевої, Я. Лазарева.

Метою роботи є дослідження історико-правових засад організації та функціонування Малоросійської колегії в Гетьманщині.

Виклад матеріалів дослідження варто розпочати з розгляду трьох причин створення Малоросійської колегії. По-перше, після Переяславської Ради в січні 1654 р. російська влада почала проводити політику щодо поступового обмеження автономії Козацько-гетьманської держави. По-друге, ця політика значно активізувалося після приходу до влади Петра І, деспотичного, жорсткого й підступного правителя, який не гребував ніякими засобами для досягненні поставлених цілей. По-третє, формальним приводом посилення російського впливу став перехід І. Мазепи на бік шведів, що дало імператору правові підстави для посилення контролю за діяльністю гетьмана та козацької старшини.

Малоросійську колегію, що була створена в ході масштабної адміністративної реформи Петра І, іноді називають дванадцятю колегією, зараховуючи її до системи центральних органів державного управління. При цьому, на відміну від інших колегій, вона не була центральною установою, мала «обласний» характер і підпорядковувалась Колегії закордонних справ [1, с. 72]. У діяльності Малоросійської колегії можна виділити чотири етапи, що розрізнялися обсягом повноважень і завданнями, які виконувались цією установою. Перший етап – підготовчий – тривав з 1709 р. до 16 травня 1722 р. (дата прийняття указу про створення колегії). Другий етап – створення та початок діяльності колегії – тривав до березня 1723 р. (арешт наказного гетьмана П. Полуботка). Третій етап – посилення владних повноважень – з вересня – листопада 1723 р. до 29 вересня 1727 р.

(прийняття рішення про ліквідацію колегії). Четвертий етап – ліквідація колегії та її структур (29 вересня 1727 р. – початок 1728 р.).

Підготовчий етап бере початок з інституту царських резидентів, діяльність яких регламентувалася імператорськими указами, прийнятими в липні 1709 р. Основний зміст указів полягав у запровадженні системи контролю імперської влади за діяльністю гетьманського уряду, козацької старшини, Генеральної військової канцелярії, інших державних органів. Згідно з даними М. О. Воскресенського перша згадка про підготовку імператорського указу, присвяченого створенню колегії, датована квітнем – травнем 1722 р. [2, с. 251]. У тексті документа міститься посилання на наявність скарг від малоросіян на козацьку старшину, державні установи Гетьманщини щодо зловживань під час збору податків і порушень їхніх прав.

Обґрунтовуючи правомірність створення Малоросійської колегії для управління Гетьманщиною, Петро І посилався на договірні статті, підписані Б. Хмельницьким, у яких містились пункти, що закріплювали за цією установою повноваження вищого органу управління та судово-апеляційної інстанції. Загалом, на думку П. Мілюкова, адміністративна реформа Петра І виходила зі сліпого наслідування оригіналу – шведської моделі державного устрою [3, с. 480]. Водночас, якщо в реформі центральних державних установ запозичення мало суто формальний, технічний характер, то реформа обласних установ, до яких належала Малоросійська колегія, була міцно пов'язана з реальними умовами вітчизняної дійсності. Шведська система державного устрою була побудована на принципах камералізму – вченні про бюрократичне управління, що передбачало організацію владної структури за функціональним принципом, діяльність державних установ на засадах колегіальності, чіткій спеціалізації та регламентації канцелярської праці.

Практична реалізація проекту створення МК базувалась на двох нормативних актах: а) імператорському указі, адресованого гетьману; б) указі Правлячого Сенату. В указі гетьманові імператор інформував І. Скоропадського про створення МК, а в указі Сенату повідомлялось про перехід Гетьманщини під управління МК.

Другий етап. Створення та початок роботи Малоросійської колегії відбувались в умовах постійної конфронтації з козацькою старшиною, лідером якої після смерті І. Скоропадського став наказний гетьман П. Полуботок. Свою діяльність Малоросійська колегія розпочала після підписання імператорського указу від 16 травня 1722 р. «Объ учрежденіи въ Глуховъ Малоросійской Коллегии и о назначеніи въ оную присутствующимъ Бригадира Вельяминова» [4].

Нова установа мала чотириланкову структуру: президент, члени присутності, канцелярські служителі, нижні служителі (Рис.).

Президент Малоросійської колегії призначався особисто імператором. Цю посаду протягом усього

часу існування МК обіймав кадровий військовий, бригадир, генерал-майор С. Вельямінов.

Призначення членів присутності, що відбувалось шляхом виборів на альтернативній основі, було прерогативою сенату. Задля оперативного вирішення справ президент колегії розподіляв обов'язки членів присутності. Так, радник П. Кошилев контролював діяльність Генеральної військової канцелярії, радник П. Толбухін займався чолобитними, асесор Г. Волков вирішував питання розміщення на постій російських військ, забезпечення їх провіантом та фуражем [5, с. 94].

Важливе місце в системі колегії посідали канцелярські служителі як безпосередні виконавці рішень колегії, що поділялися на три категорії: канцеляристи, підканцеляристи, копіїсти та секретарі.

Подібно до шведської моделі, Петро I увів до складу колегії посаду нотаріуса, який оформлював протоколи засідань колегії, вів облік завершених і незавершених справ, актуаріуса, який займався вхідною кореспонденцією, та реєстратора, до повноважень якого входила систематизація вхідної, а також вихідної кореспонденції.

До структури Малоросійської колегії, на відміну від інших колегій, що діяли на території імперії, входили три контори: камерирська, рейнтмейстерська, провіантмейстерська. Камерирська служба займалася вирішенням фінансових питань. Нормативною підставою діяльності зазначеної служби слугували Генеральний регламент, а також низка імператорських і сенатських інструкцій, розпоряджень і наказів.

Проводячи колезьку реформу, Петро I пильну увагу приділяв організації контролю за діяльністю державних установ. Так, 1722 р. було організовано при Сенаті прокурорський нагляд шляхом введення посади генерал-прокурора. Аналогічним чином до штату Малоросійської колегії входила посада колезького прокурора, який мав значний обсяг повноважень, контролював діяльність колегії та підпорядковувався безпосередньо генерал-прокурору сенату.

У змісті указу про затвердження штату колегії від 16 травня 1722 р. містились пункти, що визначали компетенцію цього органу.

1. Колегія ставала судово-апеляційною інстанцією, до якої надходили апеляції на рішення Генеральної військової канцелярії, полкових, міських (ратушних) судів, а також розбирала суперечки між малоросіянами і росіянами.

2. Колегія виконувала функції фінансового контролю, у тому числі контролю за збиранням податків, натуральних повинностей, а також організації матеріального та фінансового забезпечення сердюцьких і компанійських полків.

3. Колегія повинна була доносити до української влади зміст правових актів, виданих імператором і Сенатом, шляхом їх занесення до спеціальної книги, ведення якої доручалося Генеральній військовій канцелярії.

4. Колегія зобов'язувалася спостерігати за діями гетьмана, козацької старшини на підставі лицемірного положення про необхідність захисту української (малоросійського) народу.

Водночас імператор увів певні обмеження повноважень МК, заборонивши, наприклад, її втручання в діяльність Генеральної військової канцелярії й Генерального військового суду.

Російсько-імперська влада добре розуміла ймовірні наслідки прийняття цього указу, зокрема ускладнення відносин з гетьманським урядом, тому 25 травня 1722 р. імператор видав інструкцію, що уточнювала повноваження МК. Документ складався зі вступної частини, декількох пунктів і був підписаний вищими посадовими особами імперії: князем О. Меншиковим, канцлером Г. Головкиним, генерал-фельдмаршалом Я. Брюсом, князем Г. Долгоруким, віце-канцлером П. Шафіровим, графом О. Матвеевим. У вступній частині документа Петро I повторював традиційні вже лицемірні твердження на кшталт того, що метою інструкції є ліквідація порушень в українських судах та захист прав населення: «щоб кожному по їхніх справах у всьому суд був праведний і непродолжительний» [2, с. 109]. На обґрунтування цього положення в інструкції наводились причини підготовки цього нормативного акта – хабарництво, що було характерною рисою діяльності Генерального військового суду. При цьому згадується генеральний суддя І. Черниш, що став своєрідним символом корупції української судової системи. Аналіз різних документів і матеріалів, виконаний автором, засвідчив наявність численних даних про порушення закону з боку цього судді. Незважаючи на низький рівень грамотності, складність підготовки тексту скарг та їх доставлення до Глухова й до Петербурга, інформація про корупційні дії І. Черниша потрапила особисто до імператора. У зв'язку із цим виникає питання: чому гетьман І. Скоропадський або Петро I не звільнили з посади генерального суддю? Відповідь така: І. Черниш обіймав посаду гадяцького полковника, яку імператор обіцяв сербському шляхтичу М. Милорадовичу, запрошеному на російську службу. Таке призначення суперечило козацьким традиціям, нормам звичаєвого права й статтям, що регулювали відносини між Російською державою та Гетьманщиною. Незважаючи на це, І. Черниш погодився на пропозицію імператора, передану через гетьмана й перейшов на посаду генерального судді. Другою обставиною, що заважала звільнити І. Черниша з посади, було збереження ім вірності імператору під час переходу І. Мазепи на бік шведського короля.

У другому пункті указу йшлося про «оброки і тягlosti, які чинить полковниками козакам і посполитим», що виражалися в порушеннях порядку судочинства, незаконному вилученні землі й різних припасів. У третьому пункті зазначалося про порушення й низьку якість роботи Генеральної військової канцелярії, яка вчасно не приймала рішень щодо реалізації імператорських указів.

Далі в тексті інструкції імператором встановлювався штат МК, що включав президента, шість штаб-офіцерів і прокурора, яких рекомендувалося набирати із числа офіцерів, що служили в гарнізонах, розміщених на території Гетьманщини.

В окремому пункті нормативного акта були перелічені дев'ять завдань, покладені на МК. З точки

зору розуміння змісту указу доцільно розглянути їхній зміст із поясненням причин їх включення до тексту документа.

1. Під час надходження чолобитних на рішення Генерального військового суду, Генеральної військової канцелярії, інших судових органів Гетьманщини рекомендувалося розглядати їх негайно, приймати законні рішення без тяганини й хабарів. Таке прагнення до законності з боку імперської влади пояснюється її бажанням дискредитувати місцеву адміністрацію в очах широких мас народу для налаштування громадської думки на подальшу підтримку інкорпорації Гетьманщини.

2. Зібрати дані про розмір податків з населення Гетьманщини, які стягувалися відповідно до «пунктів» Б. Хмельницького. Зазначена функція покладалася на українських чиновників, а в містах – на війтів або посадових осіб місцевих органів влади. Такий підхід пояснюється небажанням імперської влади направляти своїх представників для збору податків, щоб не дратувати цим фактом місцеве населення. При цьому інструкція зобов'язувала МК контролювати надходження грошей і продовольства – «дивитися, що б робили правду» [4].

3. Імператор зобов'язував МК виділяти частину зібраних коштів на видачу платні сердюцьким і компанійським полкам. Від МК було потрібно вести облік цих сум, контролювати доходи та видатки й надсилати звіти про рух коштів до Петербурга. Включення цього пункту до тексту указу пояснюється військовою загрозою, що виходила з боку Туреччини, тому російська влада змушена була виділяти гроші на утримання сердюцьких полків, які охороняли гетьмана, й компанійських, що складали легку кавалерію, що добре протидіяла набігам татар. На підставі цього пункту російська влада фактично перекладала свої зобов'язання щодо утримання військ на українське населення.

4. Під час фіксації правопорушень із боку полковників, козацької старшини щодо рядових козаків і посполитих МК повинна була звертатися до гетьмана з проханням про вжиття відповідних заходів.

На МК імператор покладав обов'язок із виконання указів, що стосувалися розквартирування російських військ на зимовий період в Гетьманщині. Згідно з указом зазначений обов'язок покладалася на усе населення Гетьманщини, «чтоб стояли неодоля никого в том числе заслуженных особ» [4]. При цьому російські офіцери повинні були контролювати забезпечення військ фуражем, провіантом у строго встановлених указами кількостях. З усіх видів повинностей квартирна, або постій, була найбільш важкою, тому що російські військовослужбовці фактично грабували українське населення. Із цієї причини російська влада намагалася мінімізувати негативні наслідки й впорядкувати розміщення російської армії. У разі отримання чолобитних (скарг) на російські війська від жителів Гетьманщини Малоросійська колегія зобов'язувалася приймати рішення згідно з російським військовим артикулом, інформуючи командирів підрозділів. При цьому така позиція пояснюється декларативним ба-

жанням російської влади підтримувати законність і правопорядок в Гетьманщині.

Наступні п. п. 7, 8, 9 нормативно-правового акта стосувалися регламентації взаємодії МК з гетьманом та органами влади Козацько-гетьманської держави. Згідно з п. 7 Малоросійська колегія зобов'язувалася нагадувати гетьману про включення канцеляристами Генеральної військової канцелярії указів імператора або Сенату до особливої книги й повідомляти про їх виконання. У своєю чергу п. 8 вказував на необхідність контролю за документами, що виходять від гетьмана, нібито для припинення випадків використання гетьманської печатки та підписи в особистих цілях. Про недовіру імперської влади до гетьманського уряду та козацької старшини свідчить зміст п. 9, у якому наказується МК під час вирішення складних справ звертатися в сенат для присилання секретарів і канцеляристів. При цьому витрати на такий захід перекладалися на місцеве населення, оскільки із сум, отриманих МК від зборів у Гетьманщині. Заключна частина указу регламентувала міри відповідальності за порушення цих положень у вигляді штрафів згідно з «російським артикулом».

Підсумовуючи, необхідно відзначити, що основним завданням документа було встановлення російськими властями повного контролю над діяльністю гетьмана та органів державної влади. При цьому деякі правові обмеження стосувалися втручання МК у внутрішні справи Гетьманщини.

Наступним нормативно-правовим актом став імператорський указ від 31 травня 1722 р., згідно з яким усі невіршені справи, що стосуються Малоросії, передавалися з її іноземних справ у МК. Це означало, що імперська влада трактувала правовий статус Гетьманщини як однієї з провінцій імперії.

Деякі зміни в повноваженнях МК були зроблені після смерті 3 липня 1722 р. гетьмана І. Скоропадського. Російська влада серйозно побоювалася можливих виступів козацької старшини. Із цієї причини був виданий сенатський указ від 10 липня 1722 р., покладаються обов'язки гетьмана на чернігівського полковника П. Полуботка, який зобов'язувався узгоджувати всі свої дії з президентом МК С. Вельяміновим. При цьому, бажаючи більше зміцнити свою владу, 11 липня 1722 р. імператор видав ще один указ, згідно з яким президенту МК підпорядковувалися гарнізонні полки, що перебували в семи містах Гетьманщини. Окремим пунктом російським комендантам наказувалося в разі отримання звісток про якісь підозрілі дії негайно повідомляти сенат і київського генерал-губернатора. Пізніше імперська влада продовжила наступ на автономію Гетьманщини. Доказом цього є зміст сенатського проекту указу й резолюцій Петра I від 27 липня 1722 р., у якій президенту МК наказувалося брати участь у підготовці будь-яких універсалів, видаваних гетьманським урядом, бути присутнім на засіданнях і контролювати будь-які дії козацької старшини. Попри цей акт, що встановлював формальну рівність двох зазначених органів влади, президент Малоросійської колегії постійно показував свою перевагу над гетьманським урядом. Це проявлялося в тому, що С. Вельямінов від-

сил ав імператорські укази, розпорядження колегії влади Гетьманщини як нижчому органу. На думку російського історика Я. Лазарева, така поведінка бригадира пояснювалася наявністю в нього спеціальних повноважень, зафіксованих в особливому іменному указі Петра I [6, с. 194]. Серйозну протидію російській політиці щодо обмеження автономії Гетьманщини створював наказний гетьман П. Полуботок. Бажаючи зганьбити наказного гетьмана, С. Вельямінов регулярно звітував до Петербургу про наявність буцімто сепаратистських настроїв у козацькому середовищі, а також про зв'язки П. Орлика з представниками козацької старшини, що перебували в еміграції.

Третій етап. Посилення владних повноважень колегії почалося у вересні – листопаді 1723 р. після арешту наказного гетьмана П. Полуботка й деяких генеральних старшин, що значно полегшило російській владі втручання в діяльність органів державної влади Гетьманщини. З метою дискредитації наказного гетьмана 31 березня 1723 р. президент МК передав імператорові звернення, що складалося з дванадцяти пунктів. У ньому йшлося про протиправні дії козацької старшини на чолі з наказним гетьманом. Знаючи про маніакальну підозрілість Петра I, С. Вельямінов повідомляв імператорові про таємні збори старшини, розсилки універсалів без відома російських урядовців, підготовку чолобитних. Цілком зрозуміло, що ця інформація викликала гнів імператора, що перебував у перському поході, а результатом став виклик старшини в серпні 1723 р. в Петербург і подальший арешт. Усунення активних представників козацької старшини дозволило МК повністю взяти на себе керівництво всією державною системою Гетьманщини. Після смерті Петра I влада перейшла до його дружини імператриці Катерини I. Згідно з указом від 1 червня 1726 р. повноваження Малоросійської колегії розширювалися, тому президент колегії разом із членами Генеральної військової канцелярії повинні були проводити вибір кандидатів на отримання посади полковника. При цьому 12 травня 1727 р. було видано імператорський указ, яким скасовувались деякі податки «хлібні та грошові», що збиралися МК. Характерною рисою цього історичного періоду стало реформування президентом С. Вельяміновим судової, фінансової систем, центрального та місцевого управління Гетьманщини задля подальшого підпорядкування державних структур центральних органів влади Російській імперії.

В останні роки Малоросійська колегія настільки зміцнила свої становище в Гетьманщині, що С. Вельямінов звернувся до Таємної ради з про-

ханням про будівництво житла для працівників колегії.

Малоросійська колегія ліквідувала податковий імунітет старшинського прошарку, обклала податками винокуріння, виробництво горілки й дала вказівку збирати на користь імператора тютюнову й медову повинності.

Четвертий етап. Ліквідація колегії почалася з імператорського указу від 29 вересня 1727 р. Цілком зрозуміло, що ліквідація такої громіздкої структури вимагала певної підготовки. Із цією метою до Гетьманщини був направлений сенатор і таємний радник Ф. Наумов, що мав особливі повноваження. Царський посланець почав із проведення аудиту діяльності МК і виявив серйозні фінансові порушення. Це дозволило молодому російському імператору Петру II надіслати до Глухова розпорядження про відкликання президента колегії з Гетьманщини та направити його з прибутково-видатковими книгами до Петербурга. На підставі рішення Верховної таємної ради чиновники Малоросійської колегії поверталися до Петербурга, а в Глухові залишився бригадир А. Арсеньєв з одним підканцеляристом і одним копіїстом, на яких покладался обов'язок ліквідації всіх справ, що розглядалися в Малоросійській колегії.

Підбиваючи підсумок розгляду діяльності колегії, необхідно зазначити таке.

1. За своїми повноваженнями, організаційним закладам функціонування МК являла собою російську владну структуру, запроваджену силовим методом у державний організм Гетьманщини.

2. Розгляд характеру діяльності та динаміки повноважень колегії показує наявність чотирьох етапів її розвитку. Перший етап – підготовчий, що тривав з 1709 р. до 16 травня 1722 р.; другий етап – створення й початок роботи колегії (з 16 травня 1722 р. до березня 1723 р.); третій етап – посилення владних повноважень (з вересня – листопада 1723 р. до 29 вересня 1727 р.); четвертий етап – ліквідація колегії та її структур (з 29 вересня 1727 р. до початку 1728 р.).

3. Знищення опозиції козацької старшини на чолі з наказним гетьманом П. Полуботком значно посилило владні повноваження Малоросійської колегії, яка отримала право контролювати Генеральну військову канцелярію, видавати розпорядження, обов'язкові для всіх органів державної влади Гетьманщини, встановлювати та перерозподіляти податки.

4. Ліквідація колегії відбувалась на підставі імператорського указу від 29 вересня 1727 р., що передбачав поступове скорочення чисельності співробітників і підрозділів цього органу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. История государственных учреждений России до Великой октябрьской социалистической революции : [учебное пособие] / [Н. П. Ерошкин, Ю. В. Куликов] ; под ред. проф. А. В. Чернова. – М., 1965. – 417 с.
2. Воскресенский Н. А. Законодательные акты Петра I : в 3-х т. / Н. А. Воскресенский – М. ; Л. : Изд-во АН СССР, 1945. – Т. 1. – 602 с.
3. Милюков П. Н. Государственное хозяйство России в первой четверти XVIII столетия и Реформа Петра Великого / П. Н. Милюков. – изд. 2-е. – СПб. : Типогр. М. М. Стасюлевича, 1905. – 678 с.
4. Обь учреждении въ Глуховъ Малороссійской Коллегии и о назначении въ оную присутствующимъ Бригадира Вельяминова // Полное собрание законов Россійской империи : в 45 т. – Т. 6. – № 4010. – С. 681–684.
5. Горобець В. М. Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра I / В. М. Горобець ; Інститут історії України НАН України. – К., 1998. – 381 с.
6. Лазарев Я. А. «Великороссійская» администрация на гетманской Украине в 1700 1727 гг.: эволюция институтов и их статуса : дисс. ... канд. юрид. наук./ Я. А. Лазарев. – Екатеринбург, 2012 – 234 с.